

Miksi Turkki ajautuu kohti diktatuuria?

Toni Alaranta: *Turkin historia. Atatürkistä Erdoğaniin*. Gaudeamus 2019; Tom Kankkonen: *Erdoğan. Turkki suuren johtajan varjossa*. Docenco 2019.

Viime syksynä ilmestyi kaksi Turkia käsittelevää kirjaa juuri ennen kuin maa nousi kansainvälisen kriittikkivöyryn kohteeksi hyökättyään Syyriaan. Toni Alarannan *Turkin historia* ja Tom Kankkosen *Erdoğan – Turkki suuren johtajan varjossa* antavat taustatietoja moniulotteisesta aiheesta. Molemmat kirjat ovat lyhyitä, vain reilut 200 sivua. Ne täydentävät toisiaan, mutta eivät yhdessäkään vastaa kunnolla kysymykseen, miksi Turkki on ajautunut kohti diktatuuria.

Alarannan kirjassa on tarkkoja tietoja kronologisessa järjestyksessä, jotka auttoivat ymmärtämään Kankkosen kuvausta turkkilaisesta arjesta. Kummassakaan kirjassa ei aihetta ole käsitelty eri näkökulmista, syventämisestä puhumattakaan. Alaranta ei kerro Lähi-idän kontekstista juuri muuta kuin Kemal Atatürkin halun välttää Turkin ajautumisen sotiin. Olisi ollut toivottavaa, että Alaranta olisi käyttänyt asiantuntemustaan analysoimalla tapahtumia niiden kuvailun lisäksi. Lukijan, joka ei tunne aihetta syvällisesti, on vaikea ymmärtää syitä pitkän aikavälin tapahtumiin.

Kävin itse usein Turkissa 1990-luvun loppupuolella, ja hallitusten jatkuva vaihtuminen jäi aika epäselväksi. Tämän Alaranta selvittää hyvin, mutta hän ei kerro paria lausetta enempiä siitä miten 1990-luku muutti Turkin ulkopoliitiikkaa – viime lokakuun hyökkäys Syyriaan on looginen jatkumo silloin alkaneessa suunnan muutoksessa.

Menneen loiston kaipuu

Alarannan käsittelytapa vaikuttaa neutraalilta. Aihetta tunteva kuitenkin huomaa, että monet asiat esitetään Turkin virallisen näemyksen mukaisesti esimerkiksi käyttämällä siellä suosittuja termejä, kuten ”Turkin itsenäistymissoita Euroopan imperialistisia maita vastaan” eikä ”Osmanivaltion luhistuminen”. Ikävät asiat käsitellään lyhyesti.

Osmaniturkin arabialaisista aakkosista siirryttiin vuonna 1928 latalinalaisiin aakkosiin. Alaranta myöntää, että silloin syntyi merkittävä kulttuurinen katkos uusien sukupolvien menettäessä kyvyn lukea osmaniturkiksi kirjoitettuja tekstejä. Hän kuitenkin toteaa, että osmaniaikana lukutaito kuului vain koulutetulle eliitille ja toteaa suorastaan mahtipontisesti, että Turkin tasavalta otti tehtäväkseen koko kansakunnan lukutaidon turvaamisen. Sata vuotta sitten Suomessa kaikki osasivat lukea, mutta politiikkaa ja kulttuuria kehitti vain pieni sivistyneistö. Samaan aikaan syntyneessä Turkin tasavallassakin oli näin sen ensimmäisinä vuosikymmeninä, mutta sivistyneistö saattoi lukea vain kemalistisen sensuurin läpäisseitä teoksia. Mennen haikailu osoittaa suurvalta-ajan päättyneen viimeistään Recep Tayyip Erdoğanin aikaan.

Alaranta mainitsee kuin ohimennen, että turkkilaisesta kirjallisuudesta löytyy paljon esimerkkejä romaanihenkilöiden identiteettikriiseistä, monesti tasavallan perustamisen aiheuttaman kulttuurisen katkoksen seurauksena – tästä olisin halunnut tie-

tää enemmän. Nykyään suurin osa turkkilaisista osaa lukea, mutta mitä hyötyä taidosta on, kun saavilla ei ole muuta luettavaa kuin AKP-puolueen valvovan median lehtiä ja sensuuritarkastuksen läpäisseitä kirjoja?

Presidentin kunnian häpäisy

En tiedä käännetäänkö näitä kirjoja turkiksi. Jos Kankkosen kirja julkaistaan turkiksi, sen kääntää maanpaossa asuva henkilö ja kirjan voi ostaa vain ulkomailla. Jo ennen tämän kirjan ilmestymistä Kankkosta suositeltiin olemaan matkustamatta Turkkiin. Nyt häntä odottaa siellä epäilemättä syyte presidentin kunnian häpäisemisestä, turkkilaisen rikoslainsäädännön erikoisuus. Huolimaton keskustelu bussissa voi johtaa poliisitutkintaan, jos tarkkaavainen kanssamatkustaja soittaa poliiseille. Sateisella säällä bussikuskien on asetettava sanomalehdet kurasuojaksi bussin portaille niin, etteivät matkustajat häpäise presidenttiä astumalla hänen kuvansa päälle.

Kummassakin kirjassa on lähdeluettelo vain kirjan lopussa, tekstiin ei ole merkitty käytettyjä lähteitä. Tämä on harmillista lisätietojen etsimisen kannalta. Myös karttoja jää kaipaamaan molemmissa kirjoissa. Esimerkiksi nuorturkkilaisten inhoaman Sèvresin rauhansopimuksen alue-ehdotuksen ymmärtäisi paremmin kartasta kuin parin sanan määritelmästä. Kuvituksen suhteen Kankkosen kirja on onnistuneempi kuin Alarannan teos. Kankkosen kirjan värikuvaliite elävöittää tekstiä, joka sekín on kirjoitettu mukaan tempaavasti. Sen sijaan Alarannan mustavalkoiset kuvat presidenteistä ja tavanomaiset katumaisemat eivät tarjoaa paljoakaan informaatiota tai syvennä lukuelämystä. Suuri plussa Kankkoselle kirjassa olevasta Turkin historian aikajanasta ja englanninkielisten nettisivujen listasta.

KRISTIINA KOIVUNEN

Kirjoittaja on Lähi-itään perehtynyt tietokirjailija.